

La màscara no menteix mai

Del 15 de desembre de 2021 a l'1 de maig de 2022

**Textos de sala
Versió Lectura Fàcil**

CCCB

Aquest document inclou els textos de l'exposició
«La màscara no menteix mai».
Està escrit segons les pautes de Lectura Fàcil
per facilitar-ne la comprensió.

Adaptació a Lectura Fàcil: Laia Vidal (Associació Lectura Fàcil)
Disseny i maquetació: Jordi E. Sánchez

Sumari

Introducció	5
Les edats de la màscara	6
1. Carnaval salvatge	7
1.1 Els exèrcits furiosos	9
1.2 El primer Klan: venim de l'infern	9
1.3 El segon Klan: l'imperi invisible	10
1.4 Mil dimonis: Anti-Renters i Bald Knobbers	10
1.5 El Klan distòpic: la màscara de Rorschach	11
2. El rei dels fantasmes	12
2.1 Magritte i la seducció surrealista	13
2.2 Bertillon: antropometria i control del rostre	14
2.3 La banda de Bonnot: els bandits fantasma	14
2.4 Eduardo Arcos: el Fantômas espanyol	15
2.5 Apatxes: els salvatges de París	15
3. El gran frau	16
3.1 Taxil: escriptor impiu	17
3.2 La invenció del palladisme	17
3.3 L'afer Diana Vaughan	18
3.4 Una lògia per al contuberni	18
4. El cabaret espectral	19
4.1 Cares trencades i màscares antigàs	20
4.2 Emmy Hennings: la santa dadà	20
4.3 Mary Wigman: la dansa de la bruixa	21
4.4 Cabaret Voltaire: la raó abolida	21
4.5 Monte Verità: zona d'imantació	21

4.6 Sophie Taeuber-Arp: dansant el comiat	22
4.7 Hannah Höch al Museu Etnogràfic	23
4.8 Lavinia Schulz: el vestuari màscara com a sacrifici	23
4.9 Cartografies subvertides	24
4.10 Carrington-Horna-Varo: les tres magues	24
5. La lluita	25
5.1 La comunitat rere el passamuntanyes	26
6. Prohibit desaparèixer	27
6.1 El Col·legi Invisible	28
6.2 Black Mask-Up Against the Wall Motherfucker: l'amor armat	29
6.3 Angry Brigade: ens estem acostant	30
6.4 Anonymous: crònica d'una icona	30
6.5 Reclaim the Streets: la revolució serà una festa	30
6.6 Pussy Riot: balaclaves àcides	30
7. Apocalipsi	31

Introducció

Des de fa milions d'anys, els humans hem utilitzat la màscara com a símbol i objecte: per invocar poders ocults i per ocultar-nos.

L'han utilitzat persones i personatges ben diferents, amb intencions també diferents: rebels, xamans, artistes d'avantguarda, personatges de ficció, terroristes...

És un símbol amb molts significats, per exemple:

- Ús polític, de control sobre el rostre
- Resistència cultural
- Defensar l'anonimat
- Crear terror: terroristes
- Crear una identitat: herois i heroïnes, dolents...

I més en el moment actual, en què una pandèmia ens ha obligat a portar una màscara (mascareta).

La màscara allibera, protegeix i fa sorgir temes ocults. Però també és símbol de les aparences i de la barreja entre la realitat i la ficció.

Aquesta exposició es titula «La màscara no menteix mai» i és un recorregut pels diferents significats de la màscara al llarg dels segles.

Les edats de la màscara

Aquesta és una rèplica d'una màscara de fa 9.000 anys, del període del neolític a la prehistòria.

En aquest període és quan l'home deixa de ser nòmada i apareixen els primers conreus i poblats.

No sabem del cert per a què servia aquesta màscara, però és possible que es fes servir en rituals sagrats de culte als avantpassats.

Aquesta idea de la màscara com a objecte utilitzat en rituals; com a objecte de poder secret i transformador encara continua en l'actualitat.

Rèplica d'una màscara del neolític
(Horvat Duma)
Col·lecció del Museu d'Israel

1. Carnaval salvatge

A l'antiguitat, a Europa existia la llegenda de la «cacera salvatge» dels exercits furiosos.

Deia que hi havia un grup de genets fantasmals que provocaven desgràcies si els veies.

Aquesta llegenda va traspasar cap a Amèrica després de la guerra civil dels Estats Units.

Algunes persones la van agafar per crear un grup secret i racista: el Ku Klux Klan, fundat a l'estat de Tennessee l'any 1865.

Es vestien amb una mena de disfressa demoníaca per crear terror entre les persones d'altres races.

Aquesta manera de vestir-se i fer recordava altres moviments de l'època:

- Vigilantes Bald Knobbers (1855-1889): vigilaven que no es cometessin crims a l'estat de Missouri. Anaven encaputxats i amb unes banyes.
- Anti-Rent (1839-1846): els agricultors de l'estat de Nova York es revoltaven contra els impostos que havien de pagar.

Disguises of the Anti-Renters, 1845.

Indumentària dels anti-renters, 1845
Fotografia de Delaware County, Nova York
©New-York Historical Society

Les màscares que portaven semblaven de carnaval i recordaven també als *minstrel shows*.

Aquests eren uns espectacles musicals on homes blancs es disfressaven i es pintaven d'homes negres per burlar-se'n.

A poc a poc, el Ku Klux Klan va anar perdent força.

Però el 1915 es va estrenar la pel·lícula *El naixement d'una nació* (1915), basada en la novel·la *The Clansman* (1905), de Thomas Dixon.

La pel·lícula, amb to racista, mostra una imatge del Ku Klux Klan com a grup salvador contra els negres bàrbars.

Després d'aquesta pel·lícula es va crear el segon Klan, més organitzat: tenia l'aspecte d'un exèrcit, amb tots els soldats coberts amb uns uniformes blancs emblemàtics.

L'èxit del Ku Klux Klan va ser també l'èxit d'un disseny tèxtil.

L'uniforme es va convertir en un gran negoci,

i el líder del Klan, William Joseph Simmons,

ho va saber aprofitar per guanyar diners.

Fotografia d'un klansman, 1870-1880
North Carolina Museum of History

1.1 Els exèrcits furiosos

L'antiga llegenda europea dels exèrcits furiosos va aparèixer per escrit per primera vegada l'any 1835 al llibre *Deutsche Mythologie*.

El llibre el va escriure un dels germans Grimm, en Jacob Grimm.

La llegenda canviava una mica segons el país:

- A Escandinàvia, el líder de l'exèrcit era Odin, i era un guerrer dels víkings *berserkers*, els víkings més forts i agressius.
- A Alemanya i Àustria, la líder era la deessa pagana Perchta.

Sigui com sigui, tot aquest món imaginari i agressiu va inspirar el primer Klan del grup racista Ku Klux Klan als Estats Units. Aquest primer Klan assegurava que els seus components eren les ànimes dels soldats morts a la guerra, que tornaven per recuperar l'ordre perdut.

1.2 El primer Klan: venim de l'infern

La màscara crea distància entre qui la duu posada i els actes que comet. Li permet fer coses sense sentir-se culpable. Com passa, per exemple, durant el carnaval: les regles canvien i els actes transgressors i incorrectes es justifiquen.

I així es van justificar les primeres accions del Ku Klux Klan. L'any 1871 van cometre diferents actes violents a Carolina del Sud. Durant les investigacions, la policia els va anomenar *senyors* i un dels membres del Klan, Elias Thomson, va respondre: «Que potser semblem senyors? Nosaltres venim de l'infern».

1.3 El segon Klan: l'imperi invisible

A principis del 1900, el Klan va tornar a ressorgir gràcies a William Joseph Simmons.

Simmons havia llegit amb atenció la novel·la de Thomas Dixon *The Clansman. An Historical Romance of the Ku Klux Klan* (1905) i va planificar la tornada del Klan amb molta cura.

La novel·la també va servir d'argument al director de cinema D. W. Griffith per fer la pel·lícula *El naixement d'una nació* l'any 1915.

D'aquesta manera començava una nova etapa per al Klan: es va convertir en un imperi invisible i en un gran negoci: Simmons va fundar l'empresa Knights of the Ku Klux Klan Incorporated. Fabricava la roba, les capes i les caputxes obligatòries per als milers d'afiliats al Klan, que pagaven sempre les quotes.

1.4 Mil dimonis: Anti-Renters i Bald Knobbers

Entre els anys 1839 i 1852 es va crear el moviment Anti-Rent. Era un grup d'agricultors arrendataris de l'estat de Nova York que es va enfrontar a terratinents i recaptadors d'impostos per exigir condicions de feina més justes.

Duien unes màscares estranyes i espectaculars fetes de calicó, un teixit de cotó fi.

Els Bald Knobbers van sorgir al sud-oest de Missouri entre el 1855 i el 1889, després de la guerra civil dels Estats Units. S'ocultaven amb unes caputxes negres amb banyes impactants.

El líder i fundador va ser Nat Kinney, i lluitaven contra la inseguretat, els impostos alts i el desordre general. El seu objectiu era imposar justícia al marge de la llei.

1.5 El Klan distòpic: la màscara de Rorschach

La sèrie de televisió *Watchmen*, creada per Damon Lindelof, es basa en els còmics d'Alan Moore i Dave Gibbons.

A la sèrie, Lindelof va crear un capítol que parlava sobre la indumentària del Ku Klux Klan:

A la ciutat de Tulsa (Oklahoma) es va crear una nova organització racista, la Seventh Cavalry (Setena Kavalleria).

El superheroï Hooded Justice (Justícia Encaputxada) lluita contra aquesta nova organització.

La Setena Kavalleria utilitza una màscara semblant a la de Rorschach, un dels personatges més importants del còmic dels *Watchmen*.

I l'heroï Justícia Encaputxada utilitza una vestimenta de tribut a les víctimes del Klan.

La proposta de Lindelof va crear un gran debat entre els seguidors del còmic original, però es va convertir en una venjança antiracista.

L'antropometria és una tècnica per identificar persones, en aquest cas criminals, mesurant parts del cos, la cara, marques individuals...

París era, doncs, una barreja entre el caos que imposaven les bandes i l'ordre que volien introduir la policia i els criminòlegs. Els llibres i les pel·lícules de *Fantômas* reflecteixen aquest moment i a la vegada són una barreja entre la realitat i la ficció.

I així ho van plasmar en l'art poc més tard pintors surrealistes com René Magritte.

2.1 Magritte i la seducció surrealista

El personatge de *Fantômas* és una barreja entre caos i ordre. És un criminal sense escrúpols i sense lleialtat, però fascinant. Va ser l'inici, el precursor del pensament i l'estètica del surrealisme abans que es creés aquest moviment artístic.

Des de l'inici, el surrealisme s'inspira en el món criminal. Així es mostra en un dels articles del primer número de la revista *La Révolution surréaliste* l'any 1924. En aquest, es pot veure una fotografia de l'anarquista Germaine Berton, absolta d'assassinat, envoltada de fotografies de diferents artistes surrealistes.

Aquestes fotos recorden les composicions fotogràfiques que va crear el criminòleg Alphonse Bertillon per reconèixer criminals.

Després d'aquest article, les referències surrealistes a l'univers criminal de *Fantômas* van ser constants. Sobretot, a través del pintor René Magritte. Aquest artista surrealista utilitzava el personatge de *Fantômas* com a metàfora de la mort i com **alter ego** més sinistre.

Alter ego:
personatge
real o fictici
amb qui
t'identifiques.

2.2 Bertillon: antropometria i control del rostre

Alphonse Bertillon era un antropòleg i policia de París
Va crear el *bertillonage*, un sistema de fotografies
que permetia reconèixer persones encara que canviessin
o es disfressessin per despistar la policia.

El metge i criminòleg Cesare Lombroso també perseguia avançar-se al crim.
Lombroso va catalogar alguns trets físics comuns entre els criminals.

Lombroso i Bertillon van revolucionar les tècniques per identificar criminals.
Cada cop hi havia més control,
però els criminals també eren cada cop més hàbils
per amagar els seus rostres.

2.3 La banda de Bonnot: els bandits fantasma

Entre el 1911 i el 1912, a París va aparèixer
una banda anarquista criminal liderada per Jules Joseph Bonnot.
La banda de Bonnot era tot un malson per als policies de l'època.

Van ser els primers a fer servir els cotxes en els atracaments
i en els enfrontaments amb els agents.
Amb això van despertar una gran fascinació
i van servir d'inspiració per a la literatura, el cinema i l'art.

Al mateix temps, la premsa els mostrava com si tinguessin
poders sobrenaturals per actuar i fugir.
Les novel·les de Fantômas van començar l'any de l'aparició de la banda,
i es van acabar quan la policia els va matar.

2.4 Eduardo Arcos: el Fantômas espanyol

El mallorquí Eduardo Arcos Puch va assegurar que era el veritable «Rei dels Fantasmes» o «Le Fantôme».

Fins i tot va decidir imitar-ne els cops d'efecte i l'espectacularitat. Per exemple, una vegada es va enterrar viu per fugir.

Era un lladre i estafador que es vestia amb malles i caputxa negres, molt hàbil en el robatori a vídues adinerades.

Però, fins i tot, la seva vida va ser gairebé una ficció: el seu arxienemic va ser Ramón Fernández-Luna, cap de la Brigada d'Investigació Criminal de Madrid, conegut com «el Sherlock Holmes espanyol».

2.5 Apatxes: els salvatges de París

A principis del segle xx, als barris més perillosos de París, va aparèixer la banda dels apatxes.

Eren criminals organitzats i molt violents, que van introduir armes noves: revòlvers amb puny de ferro o el ganivet de doble tall.

Eren experts en la lluita cos a cos i en la «dansa apatxe», una mena de dansa que simula una baralla entre un proxeneta i una prostituta.

La policia de l'època va crear les Brigades del Tigre per lluitar contra aquestes bandes. A Madrid i Barcelona també hi van arribar.

3. El gran frau

A finals del segle XIX, abans que esclatés la Primera Guerra Mundial, a Europa es vivien moments de canvis i conflictes.

Començaven a sorgir moviments antisemites, contra els jueus, i prenen força els conflictes entre l'Església catòlica i els maçons.

En aquest context trobem l'escriptor Léo Taxil, pseudònim de Marie Joseph Gabriel Antoine Jogand-Pagès.

Léo Taxil havia sigut maçó, però el van fer fora.

Com a venjança contra els maçons i l'Església es va inventar l'associació Palladium

«Associació Universal per a la Destrucció de l'Ordre Social».

Era una entitat fantasmal, amb uns rituals estranys per entrar-hi i que incloïa rituals maçons i satànics un cop hi entraves.

Però tot va resultar ser una mentida.

Així ho va comunicar ell mateix en una roda de premsa l'any 1897:

«El palladisme ja no existeix. Jo el vaig crear i jo el vaig destruir».

Tot i això, la idea va quedar en la literatura i la cultura popular.

Van sorgir idees boges sobre una gran conspiració per crear terror.

La llegenda era més fascinant que la veritat.

Cartell *Les mystères de la franc-maçonnerie dévoilés*, Léo Taxil

Impressió: Edward Ancourt, 1896

Richelieu - Estampes et photographie – magasin
Biblioteca Nacional de França-París

3.1 Taxil: escriptor impiu

Marie Joseph Gabriel Antoine Jogand-Pagès
va néixer en una família burgesa molt religiosa i monàrquica.
Va estudiar en una escola religiosa,
i ben aviat es va mostrar en contra de la religió catòlica.

El 1873 es va inventar i va difondre que uns taurons
havien envaït el port de Marsella.
Dos anys més tard es va canviar el nom pel de Léo Taxil,
va fundar la Librairie Anticléricale i va publicar un gran nombre
de textos antireligiosos.

Hi destacarien obres com la irreverent *La vie de Jésus* (1882)
o l'obscena *Les amours secrètes de Pie IX*
par un ancien camérier secret du pape (1881).

3.2 La invenció del palladisme

Léo Taxil era maçó, però el van expulsar
perquè va publicar una carta falsa al diari maçó *Le Midi Républicain*.
on l'escriptor Victor Hugo donava suport a la maçoneria.

Taxil també havia estat expulsat de l'Església catòlica,
però va aconseguir que el papa Lleó XIII l'absolgués.
Va repudiar tota la seva obra anticlerical i es va convertir al catolicisme.

L'any 1886, Taxil es venjava de tots
i iniciava una etapa com a escriptor antimaçònic.
Es va arribar a inventar una entitat fantasma,
el Palladium, una barreja entre la maçoneria
i el culte a Llucifer.
Taxil la descobria i la donava a conèixer al públic.

Léo Taxil: *Les mystères de la franc-maçonnerie*
París: Letouzey et Ané, 1886
Gravat de Pierre Méjanel:

Iniciació al 29è grau del Gran Escocès de Sant Andreu

3.3 L'afer Diana Vaughan

Amb el palladisme, Taxil també es va inventar diferents personatges. Un n'era Diana Vaughan, una mena d'heroïna que havia pogut sortir del palladisme per explicar tots els seus secrets.

Taxil parla d'ella per primer cop a *Le Diable au XIXe siècle* (1895). Les confessions van provocar una gran polèmica entre els mitjans escèptics, com *La Libre Parole*, *L'Avenir* i *L'Univers*, i els mitjans catòlics, com *Le Rosier de Marie*, *La Civiltà Cattolica* i *Revue catholique*.

Els mitjans catòlics venien la figura de Diana Vaughan com una mostra contra la maçoneria i en favor del catolicisme. Teresa de Lisieux, canonitzada santa el 1925, la va convertir en personatge de la seva obra teatral *Le Triomphe de l'humilité* (*El triomf de la humilitat*), escrita el 1895.

3.4 Una lògia per al contuberni

El règim franquista va estar sempre en contra de la maçoneria, i, fins i tot, l'any 1940 va aprovar la Llei de repressió de la maçoneria i el comunisme.

Des del Règim es creava una imatge tenebrosa i falsa de la maçoneria. Va arribar a recrear una lògia maçònica a l'Arxiu General de la Guerra Civil Espanyola de Salamanca per alertar sobre un suposat contuberni judeomasònic.

Era tot un discurs de propaganda del franquisme que van contribuir a divulgar autors com Eduardo Comín Colomer o Juan Tusquets, hereus de les tergiversacions de Taxil.

El 1993, la recreació de l'Arxiu es va obrir al públic, i s'hi pot veure aquella falsa lògia franquista juntament amb els espais de la Gran Lògia Provincial de Catalunya.

4. El cabaret spectral

Entre 1914 i 1918, Europa patia la Primera Guerra Mundial.

En aquest context, l'any 1916 es va crear el Cabaret Voltaire dins d'un teatre de Zuric (Suïssa).

En aquest cabaret també va néixer el dadaisme, un corrent artístic contra la raó i la burgesia de l'època.

Els artistes del moviment Dadà van agafar la màscara com a símbol, i l'utilitzaven en el ball, el teatre o la pintura.

Era un símbol primitiu, contrari a la raó que havia conduït a l'horror de la guerra.

Artistes dadà, com Sophie Taeuber-Arp o Emmy Hennings, veien en les màscares antigàs i en les «cares trencades» (els rostres desfigurats dels soldats) l'expressió de l'infern a la terra.

Altres artistes fora del moviment dadà, com Mary Wigman i Lavinia Schulz, també utilitzaven les màscares en les seves danses.

Totes elles utilitzaven la dansa i la màscara per connectar amb el món dels esperits i expressar els horrors de la guerra.

Aquests símbols van influir també en altres moviments d'avantguarda, o en la creació de les tres magues: Kati Horna, Remei Varo i Leonora Carrington.

(160-1)

Fotografia del coreògraf Rudolf von Laban com a «Mathematicus» (dansa grotesca), c. 1915-1918.
Brotherton Library| Special Collections Research
Centre-Biblioteca de la Universitat de Leeds

4.1 Cares trencades i màscares antigàs

A la pel·lícula *La Masque d'horreur* (1912), Abel Gance presentava un escultor obsessionat per capturar l'expressió d'horror a la cara.

I a la pel·lícula *J'accuse* (1919), un exèrcit fantasmagòric de morts estava interpretat per «cares trencades». Mostraven un horror que ja no necessitava màscares.

Durant la Primera Guerra Mundial van aparèixer imatges inquietants: màscares antigàs que representaven la deshumanització de la persona i mutilats de guerra que representaven la desfiguració del cos.

4.2 Emmy Hennings: la santa dadà

A *Rebellen und Bekenner* (1929), Emmy Hennings mostrava el llenguatge afectiu amb què es comunicava amb Hugo Ball.

L'experiència de tots dos al Cabaret Flamingo els va inspirar per transformar el moviment Dadà fins a les últimes conseqüències.

Són mostra d'aquesta revolució dadaïsta els poemaris *Die letzte Freude* ('L'última alegria', 1913) o novel·les autobiogràfiques com *Gefängnis* ('Presó', 1919) i *Das Brandmal. Ein Tagebuch* ('L'estigma. Un diari', 1920).

4.3 Mary Wigman: la dansa de la bruixa

A l'espectacle *Hexentanz* (*La dansa de la bruixa*), la coreògrafa i ballarina de dansa expressionista Mary Wigman va escenificar l'Apocalipsi, i va mostrar un poder femení connectat amb les forces de la naturalesa i el paganisme.

En aquest espectacle, Wigman portava una màscara inspirada en les formes del teatre noh.

A l'espectacle *Totentanz* (*La dansa de la mort*), la màscara va ser un element essencial per expressar la tragèdia i l'horror de la guerra.

4.4 Cabaret Voltaire: la raó abolida

Al Cabaret Voltaire, fundat per Hugo Ball a Zuric el 1916, les màscares de Marcel Janco permetien als actors i ballarins mostrar que estaven posseïts per una força oculta. Hugo Ball els considerava més aviat sacerdots i no pas artistes.

El Dadaisme volia demostrar que la bogeria guaria mitjançant riures desbocats i una sensació de caos.

4.5 Monte Verità: zona d'imatació

Aquesta cooperativa vegetariana es va fundar a Suïssa el 1900. Hi havia un grup d'anarquistes, escriptors, exiliats i artistes. Un dels líders, Rudolf von Laban, va establir-hi un escola de dansa on hi va experimentar amb nous llenguatges coreogràfics.

Els dadaistes van visitar la cooperativa i es van inspirar amb les idees de Laban.

El 1917 s'hi va celebrar el congrés de l'Ordo Templi Orientis, una cèlebre societat ocultista.

A la nit, s'hi van aplegar bruixes i dimonis en balls de màscares.

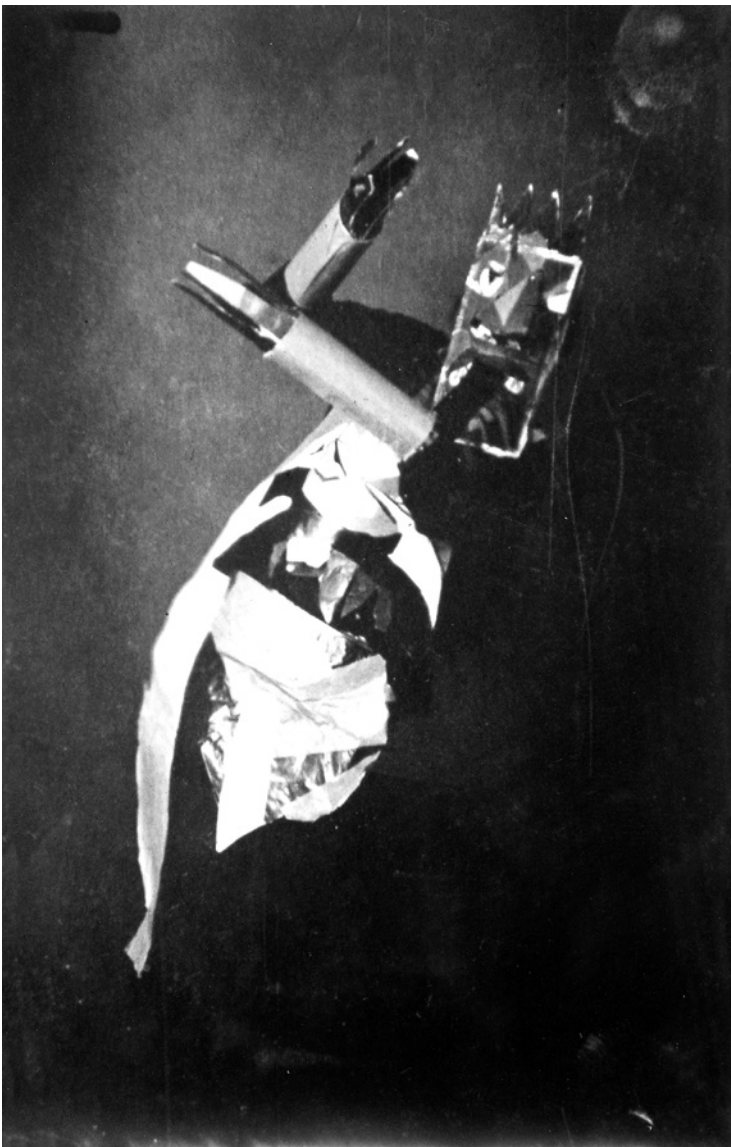
4.6 Sophie Taeuber-Arp: dansant el comiat

La ballarina Sophie Taeuber-Arp participava a l'escola de dansa de Laban.

Alternava la feina de professora de disseny tèxtil de dia amb les actuacions al Cabaret Voltaire de nit.

S'expressava d'una manera increïblement física, cosa que encaixava amb els tambors de Richard Huelsenbeck i amb els antipoemes i el *bruitisme* d'Hugo Ball.

El Museu d'Art Modern de Nova York li va dedicar una retrospectiva (1981) per reivindicar el poder d'innovació de les seves pintures i escultures.

Sophie Taeuber-Arp ballant amb una màscara de Marcel Janco, Zuric 1917
Stiftung Hans Arp und Sophie Taeuber-Arp e. V., Remagen (Alemanya)

4.7 Hannah Höch al Museu Etnogràfic

Hannah Höch va fer la sèrie de fotomuntatges *D'un museu etnogràfic* entre 1928 i 1930, després de visitar la col·lecció etnogràfica del museu de Leiden.

Hi apareixen figures europees amb elements i màscares africanes i asiàtiques.

4.8 Lavinia Schulz: el vestuari màscara com a sacrifici

Lavinia Schulz i Walter Holdt es van consagrar completament a la confecció de vestits màscara per a artistes i ballarins: formes que evocaven insectes, rèptils, robots o geometries alienígenes.

Lavinia Schulz: figurí *Ball dels insectes*

Foto: Minya Diez-Dührkoop, 1924

Museum für Kunst und Gewerbe, Hamburg

4.9 Cartografies subvertides

El 1929, a la revista *Varietés*, els surrealistes van publicar un mapa del món amb les mides i la geografia alterades.

Per exemple: Alaska i Rússia eren enormes, i Europa, en canvi, una petita taca.

4.10 Carrington-Horna-Varo: les tres magues

La foto que va fer Kati Horna a Remedios Varo amb una màscara de Leonora Carrington va unir aquestes tres artistes a partir de 1943.

Carrington va dissenyar altres màscares destacades: per a les obres *Opus Sinistrum* (1969), *Dona i màscara* (1963) i *Oda a la necrofília* (1962).

5. La lluita

Els lluitadors mexicans són també una força social.

S'amaguen sota una màscara, que són símbol de la cultura asteca i els seus guerrers emmascarats.

Són justiciers i herois del poble,
però també representen la relació entre el rostre, la identitat i la màscara.

Ser desemmascarat és una gran humiliació:
és una lluita entre el bé i el mal, entre *técnicos* i *rudos*

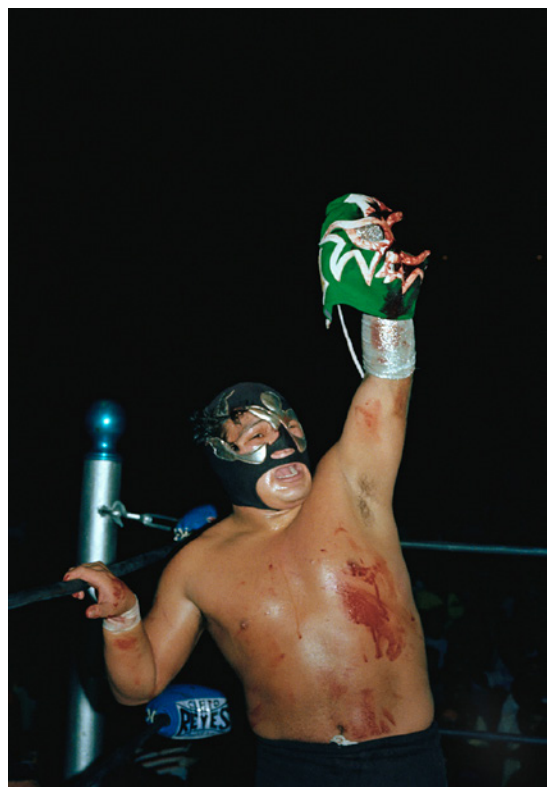
L'any 1985, Mèxic va patir un gran terratrèmol.
Aleshores va sorgir l'emblemàtic Superbarrio Gómez,
un personatge creat per l'activista social Marco Rascón
per protegir i defensar els drets de la gent del poble.

La màscara passa de la lluita al ring a la lluita social.
I així sorgeixen altres personatges que utilitzen la màscara
en defensa dels moviments socials, com l'ecologisme, el feminisme,
el moviment animalista i els drets de la comunitat LGTBI+.

Com a exemple, almenys tres candidats
emmascarats s'han presentat a les recents
eleccions municipals mexicanes
pel partit Redes Sociales Progresistas.

En un altre àmbit, però també amb la cara
emmascarada, el 1994 va sorgir la figura
del Subcomandante Marcos.
Era un líder zapatista que va reivindicar
la defensa de l'anonimat com
a tàctica política sota el lema
«tots som Marcos».

Lourdes Grobet
Brazo de Plata guanya la màscara de la Migra,
1981

5.1 La comunitat rere el passamuntanyes

Al documental *Caminantes* (2001), Fernando León de Aranoa mostra la marxa zapatista cap a Ciutat de Mèxic en protesta per l'opressió de la població indígena.

D'altra banda, el subcomandant Marcos promet que es traurà el passamuntanyes i mostrarà la seva cara. Fernando León de Aranoa vol fer passar un missatge més profund: rere el passamuntanyes no s'hi amaga la identitat del líder zapatista sinó la identitat de la població indígena.

6. Prohibit desaparèixer

Sembla obligatori tenir un rostre i un nom, una identitat, i ocultar la cara va en contra d'allò establert. Així, es podria dir que desaparèixer és un «crim».

Però al llarg dels segles han sorgit grups que es resisteixen a haver de mostrar la cara.

És el cas del misteriós Col·legi Invisible. El va crear un grup de científics i naturalistes a principis del segle xvii, i té seus «invisibles» a diversos llocs d'Europa. Així creava la idea d'una falta de comandament o centre.

Entre 1994 i el 2000, l'escriptor Grant Morrison va publicar una sèrie de còmics sobre aquest misteriós col·legi, titulada *The Invisibles* (Els invisibles).

S'hi barrejava la realitat del col·legi, amb històries màgiques i temes d'actualitat sobre activistes en contra del control social.

Col·lectiu Las Migras d'Abya Yala, 2020
Jahel Guerra - Lorena Álvarez

Aquesta barreja de realitat i ficció també la veiem en altres símbols, com, per exemple, la màscara del grup Anonymous.

Aquesta màscara és el retrat de Guy Fawkes, un catòlic anglès que el 1605 va intentar matar el rei protestant en la coneguda com a conspiració de la Pólvora.

Una màscara que ha anat més enllà de ser un símbol reivindicatiu i s'ha convertit en un objecte de mercaderia, per fer diners.

El mateix que passa amb les caputxes i la indumentària del grup rus femení de punk Pussy Riot tot i les seves reivindicacions tan necessàries.

6.1 El Col·legi Invisible

El Col·legi Invisible va publicar uns manifestos en què que afirmava que havia descobert els secrets de la immortalitat. Les estratègies d'ocultació de la identitat que proclamava les van imitar artistes i revolucionaris com la Royal Society, William S. Burroughs, Alexander Trocchi o el guionista Grant Morrison.

6.2 Black Mask-Up Against the Wall Motherfucker: l'amor armat

El mes de febrer de 1967 es va produir un fet històric: persones militants de Black Mask van fer una marxa encaputxades pel districte financer de Nova York amb el lema «Wall Street is War Street». Era la primera manifestació amb passamuntanyes negres.

Després d'aquesta acció es va fundar Up Against The Wall Motherfucker, una guerrilla de carrer violenta amb el lema «Armed Love».

Larry Fink
Fotografia de la manifestació Black Mask a Nova York,
1967

6.3 Angry Brigade: ens estem acostant

Angry Brigade (1970-1972) va posar en perill el govern anglès amb una intensa campanya d'atemptats.
Però mai no van provocar víctimes mortals.

6.4 Anonymous: crònica d'una icona

Guy Fawkes va ser un enemic obstinat de la monarquia i cada 5 de novembre es cremen màscares de paper maixé per celebrar la seva mort.

Alan Moore i David Lloyd el van reivindicar a la sèrie d'històries *V de Vendetta* (1981).
Des d'aleshores, la màscara del protagonista és l'emblema del moviment Anonymous.

6.5 Reclaim the Streets: la revolució serà una festa

Reclaim the Streets és una organització de Londres creada l'any 1991 que va marcar el moviment antiglobalització.

Durant el Carnaval contra el Capital (1999), es van distribuir antifàços multicolors (verd, negre, vermell i daurat) que simbolitzaven comunisme, anarquia i ecologia.
L'antifaç incloïa al revers un manifest en defensa de la màscara amb una citació del subcomandant Marcos.

6.6 Pussy Riot: balaclaves àcides

El col·lectiu activista Pussy Riot va interpretar una pregària punk per demanar a la mare de Déu que alliberés Rússia de Putin.
Això va passar l'any 2012, a la catedral del Crist Salvador de Moscou.
En aquest cas els passamuntanyes eren de colors àcids.

Aquesta acció va inspirar nous activismes feministes amb la caputxa com a element d'identitat.

7. Apocalipsi

Al conte *La màscara de la mort vermella*, d'Edgar Allan Poe, s'explica com la mort aconsegueix entrar en un ball de màscares sense ser reconeguda.

Podríem dir que la COVID-19 també ha entrat a la festa del capitalisme a la nostra societat, a allò que teníem, per anunciar que ha arribat la fi i que tot ha de canviar.

Aquest final apocalíptic ja s'havia anunciat en altres epidèmies anteriors de pesta, còlera o grip espanyola.

En tots aquests casos era obligat utilitzar mascareta, i de manera errònia es creia que «tota olor és malaltia».

A la vegada que estem obligats a dur mascareta apareixen fortes polítiques de control i identificació.

Proteccions absurdes contra el còlera.
Gravat de Johann Benedikt Wunder,
c. 1932
Biblioteca de la Wellcome Collection,
Londres

I igual que en el passat, també apareixen comentaris erronis que criminalitzen i estigmatitzen els barris més pobres, on la malaltia ha estat més intensa.

La ciència ha donat respostes ràpides a les pors per la crisi sanitària, però també hi ha hagut persones que han preferit encomanar-se a la fe o seguir les teories conspiranòiques.

Amb la COVID-19 ha canviat la percepció d'anar emmascarat: fins ara, un rostre emmascarat s'associava al perill, la clandestinitat i el secret.

I ara s'associa amb persones solidàries que pensen en la comunitat. Ara és el rostre nu, sense mascareta, sense emmascarar el que pertorba i genera inquietud.

Una producció de:

El CCCB és un consorci de

**Diputació
Barcelona**

**Ajuntament
de Barcelona**

Mitjà col·laborador

LA VANGUARDIA

Més informació

cccb.org